

Ispitni katalog za državnu maturu
u školskoj godini 2020./2021.

PSIHOLOGIJA

Sadržaj

Uvod	5
1. Područja ispitivanja	6
2. Obrazovni ishodi.....	6
2.1. Psihologija kao teorijska i primijenjena znanost	6
2.2. Biološke osnove ponašanja	6
2.3. Osjeti i percepcija.....	7
2.4. Emocije i motivacija	7
2.5. Pamćenje i učenje.....	7
2.6. Inteligencija i stvaralaštvo.....	8
2.7. Razvojna psihologija	8
2.8. Ličnost i psihički poremećaji	8
2.9. Socijalna psihologija	8
3. Struktura ispita.....	10
4. Tehnički opis ispita.....	11
4.1. Trajanje ispita	11
4.2. Izgled ispita i način rješavanja.....	11
4.3. Pribor.....	11
5. Opis bodovanja.....	12
6. Primjeri zadataka	13
6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora	13
6.2. Primjer zadatka kratkoga odgovora	13
6.3. Primjer zadatka produženoga odgovora.....	14
7. Priprema za ispit	15

Napomena: Ispitni materijali iz Psihologije pisani su sukladno pravopisnoj normi hrvatskoga standardnog jezika (prema Hrvatskome pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, "<http://www.ihjj.hr/>" www.ihjj.hr, 2013.)

Uvod

Psihologija je na državnoj maturi izborni predmet.

Ispitni katalog za državnu maturu iz Psihologije temeljni je dokument ispita kojim se jasno opisuje što će se i kako ispitivati na državnoj maturi iz ovoga predmeta u školskoj godini 2020./2021.

Ispitni katalog sadrži sve potrebne informacije i detaljna pojašnjenja o obliku i sadržaju ispita. Njime se jasno određuje što se od pristupnika očekuje na ispitu.

Ispitni katalog usklađen je s odobrenim Nastavnim planom i programom¹ za Psihologiju u gimnazijama.

Ispitni katalog sadrži sedam poglavlja:

1. Područja ispitivanja
2. Obrazovni ishodi
3. Struktura ispita
4. Tehnički opis ispita
5. Opis bodovanja
6. Primjeri zadataka
7. Priprema za ispit.

U prvome i drugome poglavlju navedeno je što se ispituje u ispitu. U prvome su poglavlju navedena područja ispitivanja, a u drugome ključna znanja i vještine koje pristupnik² treba usvojiti.

U trećemu, četvrtome i petome poglavlju opisani su način ispitivanja, struktura i oblik ispita, vrste zadataka te način rješavanja i vrednovanja zadataka i ispitnih cjelina.

U šestome su poglavlju primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem, a u sedmome poglavlju objašnjeno je na koji se način treba pripremiti za ispit.

¹ Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, broj 1, Školske novine, Zagreb, 1994.

² Termin pristupnik u ispitnome katalogu podrazumijeva rodnu razliku te se odnosi i na pristupnice i na pristupnike.

1. Područja ispitivanja

Ispitom iz Psihologije provjerava se:

- dostignuta razina znanja te kompetencija pristupnika u ovim područjima:
 - Psihologija kao teorijska i primijenjena znanost
 - Biološke osnove ponašanja
 - Osjeti i percepcija
 - Emocije i motivacija
 - Pamćenje i učenje
 - Inteligencija i stvaralaštvo
 - Razvojna psihologija
 - Ličnost i psihički poremećaji
 - Socijalna psihologija
- povezivanje i primjena znanja iz navedenih područja.

2. Obrazovni ishodi

U ovome su poglavlju za svako područje ispitivanja navedeni obrazovni ishodi, odnosno konkretni opisi onoga što pristupnik mora znati i razumjeti učiniti da bi ostvario željeni rezultat u ispitu državne mature iz Psihologije.

2.1. Psihologija kao teorijska i primijenjena znanost

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- opisati povijesni razvoj psihologije
- navesti osobe važne u povijesti psihologije
- objasniti predmet proučavanja psihologije
- razlikovati psihičke procese
- objasniti čimbenike koji utječu na psihičke procese i ponašanje
- usporediti grane psihologije
- usporediti različite pristupe u suvremenoj psihologiji
- razlikovati psihologiju od srodnih struka
- objasniti znanstveni pristup u psihologiji
- opisati etape u psihologijskome istraživanju
- vrednovati metode istraživanja u psihologiji
- objasniti tehnike prikupljanja podataka
- analizirati istraživanja koja pokazuju empirijsko usmjerenje psihologije.

2.2. Biološke osnove ponašanja

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- opisati vrste stanica u živčanome sustavu
- razlikovati funkcije pojedinih stanica u živčanome sustavu
- objasniti prenošenje živčanih impulsa u živčanome sustavu

- razlikovati funkcije pojedinih dijelova živčanoga sustava
- objasniti povezanost pojedinih dijelova živčanoga sustava
- razlikovati funkcije mozgovnih polutki
- objasniti endokrini sustav
- objasniti odnos živčanoga i endokrinoga sustava
- objasniti utjecaj živčanoga i endokrinoga sustava na psihičke procese i ponašanje
- analizirati istraživanja s područja bioloških osnova ponašanja.

2.3. Osjeti i percepcija

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- usporediti osjetne sustave i njihovu funkciju
- opisati poremećaje u radu osjetnih sustava
- objasniti nastanak i vrste osjeta
- razlikovati vrste osjetljivosti
- objasniti zakonitosti u području osjeta
- opisati perceptivne varke
- objasniti pojave na području osjeta (osjetna adaptacija, osjetna rekuperacija, perzistencija osjeta...)
- objasniti proces percepcije
- opisati čimbenike koji utječu na percepciju
- razlikovati načela percipiranja
- navesti osobe značajne za područje istraživanja osjeta i percepcije
- analizirati istraživanja s područja osjeta i percepcije.

2.4. Emocije i motivacija

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- usporediti emocije i emocionalna stanja
- objasniti sastavnice emocija
- objasniti razvoj emocija
- objasniti činitelje koji utječu na izražavanje emocija
- objasniti ulogu emocija u komunikaciji i usporediti različite kulture
- objasniti nastanak i funkciju tjelesnih promjena kod emocije
- objasniti utjecaj emocija na druge psihičke procese, ponašanje i nastanak psihičkih bolesti
- objasniti frustraciju i stres te njihov utjecaj na čovjeka
- objasniti izvore frustracije i stresa
- usporediti načine reagiranja i suočavanja s frustracijom i stresom
- objasniti proces motivacije
- razlikovati vrste motiva i motivacije
- vrednovati teoriju o hijerarhiji motiva
- objasniti motivacijski ciklus
- usporediti sukobe motiva
- navesti osobe značajne za područje istraživanja emocija i motivacije
- analizirati istraživanja s područja emocija i motivacije.

2.5. Pamćenje i učenje

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- objasniti pojam i proces pamćenja
- usporediti različite vrste pamćenja
- usporediti metode za ispitivanje pamćenja
- opisati proces zaboravljanja

- usporediti uzroke zaboravljanja
- usporediti smetnje pamćenja
- objasniti proces učenja
- usporediti različite metode (mehanizme) učenja
- objasniti čimbenike uspješnoga pamćenja i učenja
- navesti osobe značajne za područje istraživanja učenja i pamćenja
- analizirati istraživanja s područja pamćenja i učenja.

2.6. Inteligencija i stvaralaštvo

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- objasniti pojam i strukturu inteligencije
- objasniti promjene u inteligenciji tijekom života
- usporediti vrste inteligencije
- razlikovati testove inteligencije
- usporediti mjerenje i izražavanje stupnja inteligencije u različitim dobnim skupinama
- opisati metrijska obilježja testova
- objasniti raspodjelu inteligencije
- razlikovati kategorije intelektualne razvijenosti
- razlikovati konvergentno i divergentno mišljenje
- objasniti podrijetlo individualnih, spolnih, rasnih i kulturalnih razlika u inteligenciji
- objasniti pojam stvaralaštva (kreativnosti)
- objasniti povezanost stvaralaštva, inteligencije, mišljenja i osobina ličnosti
- navesti osobe značajne za područje inteligencije
- analizirati istraživanja s područja inteligencije i stvaralaštva.

2.7. Razvojna psihologija

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- opisati predmet istraživanja razvojne psihologije
- vrednovati metode istraživanja u razvojnoj psihologiji
- objasniti čimbenike koji uzrokuju i utječu na razvojne promjene
- usporediti obilježja razvojnih razdoblja
- usporediti Piagetove faze u kognitivnome razvoju
- navesti osobe značajne za područje razvojne psihologije
- analizirati istraživanja s područja razvojne psihologije.

2.8. Ličnost i psihički poremećaji

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- objasniti pojam i činitelje koji određuju ličnost pojedinca
- vrednovati različite teorijske pristupe u objašnjenju ličnosti
- vrednovati različite metode i tehnike ispitivanja ličnosti
- objasniti razliku između normalnoga i psihički poremećenoga ponašanja
- usporediti psihičke poremećaje
- usporediti terapije psihičkih poremećaja
- objasniti povezanost teorija ličnosti i određene psihoterapije
- navesti osobe značajne za područje psihologije ličnosti
- analizirati istraživanja s područja ličnosti.

2.9. Socijalna psihologija

Od pristupnika se očekuje da zna, odnosno može:

- opisati predmet istraživanja socijalne psihologije
- opisati različite metode i tehnike istraživanja u socijalnoj psihologiji

- objasniti osnovna obilježja skupine
- usporediti različite vrste socijalnih utjecaja
- objasniti uzroke sukoba među ljudima
- razlikovati stavove, stereotipe i predrasude
- objasniti utjecaj stavova, stereotipa i predrasuda na psihičke procese i ponašanje
- opisati agresivno ponašanje
- razlikovati vrste agresivnoga ponašanja
- opisati izvore agresivnosti
- objasniti prosocijalno ponašanje
- navesti osobe značajne za područje socijalne psihologije
- analizirati istraživanja s područja socijalne psihologije.

3. Struktura ispita

Ispit iz Psihologije sastoji se od četiriju ispitnih cjelina koje sadrže ukupno **45** zadataka, a pristupnik u ispitu može ostvariti **76 bodova**.

Prvom cjelinom ispituje se Psihologija kao teorijska i primijenjena znanost.

Drugom cjelinom ispituju se Biološke osnove ponašanja, Osjeti i percepcija te Emocije i motivacija.

Trećom cjelinom ispituje se Pamćenje i učenje te Inteligencija i stvaralaštvo, a četvrtom Razvojna psihologija, Ličnost i psihički poremećaji te Socijalna psihologija.

Ispit je vremenski jedinstvena cjelina, a podijeljen je prema vrstama zadataka.

Prvu skupinu zadataka čine zadatci višestrukoga izbora s četirima ponuđenima odgovorima.

Drugu skupinu čine zadatci kratkoga odgovora, a posljednju skupinu čine zadatci produženoga odgovora.

U tablici 1. prikazana je struktura ispita.

Tablica 1. Struktura ispita

VRSTE ZADATAKA PODRUČJE ISPITIVANJA	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA	ZADATCI KRATKOGA ODGOVORA	ZADATCI PRODUŽENOGA ODGOVORA	UKUPNO
Psihologija kao teorijska i primijenjena znanost	2	2	1	5 (11,1%)
Biološke osnove ponašanja; Osjeti i percepcija; Emocije i motivacija	7	6	2	15 (33,3%)
Pamćenje i učenje; Inteligencija i stvaralaštvo	4	5	1	10 (22,2%)
Razvojna psihologija; Ličnost i psihički poremećaji; Socijalna psihologija	7	6	2	15 (33,3%)
UKUPNO	20 (44,5%)	19 (42,2%)	6 (13,3%)	45 (100%)

NAPOMENA: Pojedini zadatci vezani su uz zadani uvodni dio u obliku kraćega teksta, fotografije, crteža ili grafičkoga prikaza.

4. Tehnički opis ispita

4.1. Trajanje ispita

Ispit iz Psihologije traje **80 minuta** bez stanke.

Vremenik provedbe bit će objavljen na mrežnoj stranici Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja (www.ncvvo.hr).

4.2. Izgled ispita i način rješavanja

Pristupnik dobiva sigurnosnu vrećicu u kojoj su ispitna knjižica, list za odgovore i list za koncept.

Važno je pažljivo pročitati tekst općih uputa i tekst uputa za rješavanje zadataka i označavanje točnih odgovora.

Primjeri uputa za rješavanje pojedinih vrsta zadataka nalaze se u poglavlju *Primjeri zadataka*.

U zadacima zatvorenoga tipa (zadatci višestrukoga izbora) pristupnik mora označiti točne odgovore znakom X na listu za odgovore. Ako pristupnik označi više od jednoga odgovora, zadatak će se bodovati

s 0 (nula) bodova bez obzira na to što je među označenima i točan odgovor.

U zadacima otvorenoga tipa pristupnik mora odgovoriti kratkim odgovorom s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom (zadatci kratkoga odgovora) ili odgovoriti s nekoliko rečenica (zadatci produženoga odgovora) na za to predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici. Ako pristupnik pogriješi, treba precrtati netočan odgovor, staviti ga u zagradu, napisati točan odgovor i staviti skraćeni potpis pokraj točnoga odgovora.

Prilikom rješavanja zadataka otvorenoga tipa pristupnik se može koristiti listom za koncept, ali svoj odgovor mora čitko upisati na za to predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

4.3. Pribor

Tijekom pisanja ispita iz Psihologije dopušteno je upotrebljavati isključivo kemijsku olovku kojom se piše plavom ili crnom bojom.

5. Opis bodovanja

Pristupnik u ispitu može ostvariti **76** bodova.

U tablici 2. prikazan je opis bodovanja za svaku vrstu zadataka.

Tablica 2. Opis bodovanja prema vrsti zadatka

Zadatak višestrukoga izbora	1 bod
Zadatak kratkoga odgovora	2 boda 2 boda – potpuno točan odgovor 1 bod – djelomično točan ili nepotpun odgovor 0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora
Zadatak produženoga odgovora	3 boda Duljina odgovora nije presudna pri vrednovanju. 3 boda – odgovor udovoljava zahtjevima pitanja, logično je strukturiran, sadržajan i usmjeren na pitanje 2 boda – pitanje je djelomično odgovoreno, primjerice, točno je imenovano ono što se traži u pitanju, prisutan je i opis kojemu nedostaju informacije ili su samo djelomično točne ili su samo djelomično usmjerene na pitanje 1 bod – točno je imenovano ono što se traži, ali nedostaje opis ili sadrži netočne informacije ili one nisu usmjerene na pitanje 0 bodova – nema odgovora ili odgovor ne zadovoljava niti jedan od prethodno navedenih kriterija

U tablici 3. prikazan je najveći broj bodova koje pristupnik može ostvariti prema ispitnim cjelinama s obzirom na broj i vrstu zadataka u pojedinoj cjelini.

Tablica 3. Opis bodovanja ispitnih cjelina

VRSTE ZADATAKA PODRUČJE ISPITIVANJA	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA	ZADATCI KRATKOGA ODGOVORA	ZADATCI PRODUŽENOGA ODGOVORA	UKUPNO
	Psihologija kao teorijska i primijenjena znanost	2	4	3
Biološke osnove ponašanja; Osjeti i percepcija; Emocije i motivacija	7	12	6	25 (32,9%)
Pamćenje i učenje; Inteligencija i stvaralaštvo	4	10	3	17 (22,4%)
Razvojna psihologija; Ličnost i psihički poremećaji; Socijalna psihologija	7	12	6	25 (32,9%)
UKUPNO	20	38	18	76 (100%)

6. Primjeri zadataka

U ovome su poglavlju navedeni primjeri zadataka. Uz svaki primjer zadatka ponuđeni su uputa, točan odgovor, obrazovni ishod i način bodovanja.

6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora

U sljedećemu zadatku od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan.

Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Kako se naziva smanjivanje osjetljivosti do kojega dolazi uslijed dugotrajnoga podraživanja nekoga osjetnoga organa?

- A. osjetna adaptacija
- B. osjetna rekuperacija
- C. perzistencija osjeta
- D. vrijeme latencije

TOČAN ODGOVOR: A

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti pojave na području osjeta

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor, odgovor nije označen ili je označeno više odgovora

6.2. Primjer zadatka kratkoga odgovora

U sljedećemu zadatku odgovorite kratkim odgovorom (riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom).

Odgovor upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjžici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Kako se naziva pojava da nakon rock koncerta u početku slabo čujemo zvukove normalne glasnoće, a onda nam se sluh postupno vraća?

TOČAN ODGOVOR: osjetna rekuperacija

DJELOMIČNO TOČAN ODGOVOR: obrnuta adaptacija

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti pojave na području osjeta

BODOVANJE:

2 boda – potpuno točan odgovor

1 bod – djelomično točan ili nepotpun odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili odgovor nije naveden

6.3. Primjer zadatka produženoga odgovora

U sljedećem zadatku odgovorite s nekoliko rečenica, jasno i sažeto, usmjeravajući se na ono što je bitno za zadatak.

Odgovor upišite **samo** na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Navedite naziv i jednu relevantnu informaciju za svaku fazu pamćenja kroz koju prolaze informacije.

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti pojam i proces pamćenja

TOČAN ODGOVOR: navedene su i opisane sve tri faze pamćenja

U senzornome pamćenju informacije koje dobivamo putem osjetila zadržavaju se nekoliko sekundi (informacije stižu automatski, a kapacitet je gotovo neograničen). Informacije na koje obratimo pozornost prelaze u kratkoročno pamćenje. Ono je vremenski ograničeno i traje dvadesetak sekundi (osjetljivo je na zaboravljanje i kapacitet mu je od 5 do 9 pojedinačnih čestica, funkcije su mu ponavljanje, kodiranje i rad s informacijama). Dugoročno pamćenje neograničenoga je kapaciteta (razlikujemo epizodičko, proceduralno (nedeklarativno) pamćenje i znanje).

DJELOMIČNO TOČAN ODGOVOR:

Za dva boda

Prva faza je senzorno pamćenje. Druga faza je kratkoročno pamćenje. Ono je vremenski ograničeno i traje dvadesetak sekundi (osjetljivo je na zaboravljanje i kapacitet mu je od 5 do 9 pojedinačnih čestica, funkcije su mu ponavljanje, kodiranje i rad s informacijama). Dugoročno pamćenje neograničenoga je kapaciteta (razlikujemo epizodičko, proceduralno (nedeklarativno) pamćenje i znanje).

Za jedan bod

Faze pamćenja su: senzorno, kratkoročno i dugoročno.

BODOVANJE:

- 3 boda – točno su navedene i opisane sve tri faze pamćenja s jednom relevantnom informacijom za svaku fazu i odgovor sadrži isključivo točne informacije
- 2 boda – navedene su tri faze pamćenja, a opisane jedna ili dvije faze
 - navedene su i opisane dvije faze pamćenja
- 1 bod – navedene su jedna ili dvije faze pamćenja, a opisana jedna
 - opisane su dvije faze pamćenja
 - navedene su tri faze pamćenja
- 0 bodova – netočan odgovor ili odgovor nije naveden

7. Priprema za ispit

U interesu je pristupnika savjesno pristupiti ispitu, ponašati se prema propisanim pravilima i nastojati ostvariti što bolji rezultat. U načelu, za pripremu ovoga ispita vrijede opća pravila koja vrijede i za druge vrste pisanih ispita. Ispitni katalog, kao javni dokument, pruža važne informacije i nastavnicima i pristupnicima te jasno opisuje što će se i kako ispitivati na državnoj maturi.

Literatura za pripremu ispita iz Psihologije su dva udžbenika koji su propisani i odobreni od Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske tijekom protekloga četverogodišnjega razdoblja.

1. Bratko, D., *Psihologija*, udžbenik za psihologiju za gimnazije, Profil, Zagreb, 2001.
2. Šverko, B. (ur.), *Psihologija*, udžbenik za psihologiju za gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 2006.

